

Tatár Rózsa

Ady és Adél – „Lázálmok” az életünkből

Léda monodrámája

SZÍN: mindvégig ugyanaz.

Léda szobája, egy asztal, egy tágas fotel, amelyben a beteg Léda félig fekvve helyezkedik el, lába felrakva egy lábtartó székre. Fekete ruhát visel, egy hatalmas, vastag vállkendővel betakarózik, ezt időnként, amikor jobban van és felkel, vállkendőnek használja. Az asztalon dobozokban levelek.

(Léda a fotelből mintha kifelé kiabálna, a másik szoba irányába.)

LÉDA – ...és most már senki ne jöjjön be, ne zavarjon, ne kérdezgesse, hogy mit kérek még, mit ennék, mit innék, van-e még lázam, vagy elmúlt! Elmúlt?... *(Ingerülten gesztikulál.)* Majd elmúlik, ha én is elmúltam... nna! Nem sok van már hátra. Talán nem is baj. Az utcára sem nagyon tudok kimenni. Ez a rengeteg seb a testemen. Nyakig érő zárt ruha, hosszú ujjal, szorosan zárjon a csuklónál, fel ne csússzon, ne lássák a sebeket. Persze hogy fáj, persze hogy lázas vagyok, néha nem is tudom már, hogy hol vagyok, úgy gyötör. Csak az okoz örömet, ha Bandi itt van velem.

Ezért kell elzavarnom magam körül mindenkit. Amikor végre eltűnnek, csend lesz, kinyitom valamelyik dobozt, előveszem a leveleit, és akkor Bandi előjön.

(A hangja fokozatosan ellágyul, ahogy „átadja magát Bandinak”. Lelki szemeivel látja maga előtt Adyt, hozzá beszél, kinyújtja a kezét.)

– Látod, Bandi, túlélte engem 6 évvel, 8 hónappal és 11 nappal. És elindultál a halhatatlanságba. De ehhez előbb meg kellett halnod. Most ismét találkoztunk. Látsz engem? Én már látlak téged. Tudod, én akkor haltam meg, amikor azt az Elbocsátó... csúf üzenetet megírtad és közzétetted a Nyugatban. Akkor. 1912. május 16-án.

Mert az, hogy én itt vagyok most is ebben a nyomorult árnyékvilágban, csak látszat. Én azóta nem élek. Ha Dodó nem akadályozza meg, végeztem volna magammal, de nem engedte. Mindent kitalált, hogy szükségük van rám, a hűgaimnak is, neki is, mert rájött, milyen fontos vagyok. Nélkülem nem boldogul az üzleti életben sem. Könyörgött. Eldugott minden gyógyszert, az éles késeket, folyton velem volt valaki, nem hagytak egy percre sem magamra, egészen addig, amíg bele nem törődtem abba, hogy élnem kell.

– Gyere, ülj le mellém, fogd meg a kezem.

(Oldalra néz, ahova odaképzeli Adyt, oldalra billenti a fejét, mintha a férfi vállán nyugtatná.)

– De jó így a válladon. Most nem is fáj semmim, alszom egy kicsit.

(Lehunyja a szemét, álmában újraéli az életét. Zenei közjáték. Beethoven Holdfény szonátájából részlet. Talán 1-1,5 perc, annyi, ameddig Léda kimegy a sötétben, és átöltözve visszajön. A szín lassan elsötétül, azután lassan kivilágosodik. Ugyanaz a szín, a díszlet, de üres a fotel. Ahogy világosodik, úgy halkul le, majd megszűnik a zene.)

(Léda bejön a zene végére, megfiatalodva, egészségesen, világos színű ruhában, dekoratív kalapban, kezén kesztyű, körülnéz, az asztalon meglát egy levelet, elolvassa a címzést.)

„Önagysága, Diósy Ödönné Brüll Adél úrnőnek”. Csak Bandi címezi így nekem a leveleket. Istenem, hányadik ez?! Ha tudná ez a gyerek, hogy eszem ágában sem volt megismerkedni vele! *(Fensőbbiségesen.)* Én Halász Lajost, a szerkesztőtársát akartam megtartani. De vannak fatális véletlenek, vagy talán a Sors keze? Ki tudja? *(Tűnődik.)* Végül a fiú kapóra jött, ott az EMKE-ben. Micsoda kavarodás volt! És ide jutottunk. Ostromol a leveleivel, jönne Párizsba... Persze egy újságírónak, egy költőnek a legegyszerűbb, hogy írogasson.

Az első egy levelezőlap volt. Éppen csak elváltunk egymástól szeptember 6-án, este későn, amikor hazakísértek az EMKE-ből, már másnap ott volt egy levelezőlap.

„Önagysága, Diósy Ödönné Brüll Adél úrnőnek. Nagyvárad, Fő utca, Markovics-házzal szemben.” Akkor még nem tudta, hány szám alatt lakunk. „Csókolja a kezét Ady Endre. Nagyvárad, 1903. szeptember 6.”

(Mosolyog, magabiztosan beszél.)

Remélem, hogy ez az ifjú költő eldicsekedett Halász Lajosnak ezzel a képeslappal.

Csak tudnám, hogy a szerkesztő úr miért fordult vissza a kávéház ajtájából, *(maliciózan)* amikor éppen Fehérné hívta oda, a laptulajdonos felesége. Látta, hogy ott vagyunk...

(Tűnődve, visszaemlékezve.)

Ahogy Halász megtette azt a pár lépést az ajtótól befelé, látott minket. A tekintetünk találkozott. Nem azért fordulhatott vissza, mert azt hitte, hogy nem vagyunk ott. De akkor miért? Mindenesetre, bosszantó volt, és sértő. Főleg azért, mert egész nyáron nekem udvarolt, és ez idő alatt váltottunk is néhány igen szerelmes levelet.

Másnap elutaztam Pestre, Bandi elkísért, én meg hagytam.

(Valósággal megfiatalodik, ahogy visszaemlékezik. Már fölényes a hangja.)

Kevés asszony után fut hat évvel fiatalabb férfi... valahogy olyan hamvas volt ez a fiú, és ahogy rám nézett azzal a hatalmas, barna szemével... tele volt rajongással. De hát egy ilyen fiatal gyerekkel mit kezdjek?... Aztán mégis gondoltam, ha másra nem, arra jó, hogy bosszantsak vele másokat. Például azokat, akik a szófiai bukásunkkor lenéztek, lesajnáltak, talán egyesek még meg is vetettek. Hát most lássatok! Itt vagyok!

Alapjában véve botrányos és nevetséges, amit műveltek ezek a nagyváradi „urak”! Amíg Pesten laktam, a szállodában, többen is tiszteletüket tették! Hahaha! Mind reménykedtek! Na persze, ott, Váradon nem nagyon mertek megkönyékezni, inkább feljöttek utánam Pestre, otthon a kis feleségüknek előadva, hogy fontos üzleti ügyük van. Abban bíztak, hogy nem jut el Váradra a látogatásuk híre. *(Diadalmasan.)* A Párizsból jött asszony, ennek aztán volt varázsa!

Halász, aki egész nyáron nekem udvarolt, aztán a kávéház ajtájában megfutamodott, utánam jött, felkeresett a szállodai szobámban. A magyarázkodása elég zavaros volt, és hiába próbáltam kibogozni valami értelmeset belőle, nem lehetett. Hevesen magyarázott, nagyon meg akart győzni, hogy nem volt szándékában megsérteni. Én tartottam magam, de amikor közel hajolt hozzám *(A haját igazítja, valósággal olvadozik)*, éreztem, milyen forró a lehelete, és amikor végigcsókolta a karom... hát nő legyen a talpán, aki ellen tud állni...

(Lehunyja a szemét, nagyot sóhajt, leomlik a fotelba, átadja magát az emlékeinek.)

A rossz nyelvek szerint, minden nagyváradi nő szerelmes Halász Lajosba.

(Hirtelen döbbenet néz, rájön valamire. Elkomolyodik.)

És mi van, ha Lajos is szerelmes minden nagyváradi nőbe? Elvégre nagy gavallér hírében áll. Akkor viszont Fehérné barátnémba is... Megvan! Ezért rohant el! Megijedt, hogy tetemrehívás lesz! Hát persze! Hiszen a barátném azután telefonált Lajosnak, hogy jöjjön a kávéházba, amikor elmeséltem neki, hogy mióta Váradon vagyok, milyen hevesen udvarol nekem. Megvan! Mióka, az én drága barátném, ahogy én magunk közt hívom, csapdát akart állítani Lajosnak! Hogy erre eddig miért nem jöttem rá?!

Alakul a kép. Miután Lajos elszelelt, azért hívta oda Adyt és Bíró Lajost, hogy engem lefoglaljanak. Hahaha, a laptulajdonosné, aki az újságíróik szabadidejével is rendelkezik! Hahaha... remélte, hogy Adyval vagy Bíróval megtetszünk egymásnak, és ő visszaszerzi Halász Lajost. Talán még biztatta is őket. Egy kis praktikáért nem megy a szomszédba.

No, de jól megkaptam! Saját szemével láthatta, hogy Brüll Adél, a harmincegy éves asszony hogyan hódítja meg a huszonhat éves ifjú költő szívét, úgy, hogy semmit nem tesz érte!

(Elégedetten körbesétálja a szobát, mosolyog.)

Hazafelé menet már belém karolt, én meg hagytam, hadd irigykedjen Mióka.

Hetedikén, amikor Pestre elkísért Bandi, egész úton ostromolt, könyörgött, bizonygatta, mennyire imád, aztán este berúgott, botrányosan viselkedett a vacsoránál. Kénytelen voltam otthagyni az asztalnál. Felmentem a szobámba.

Az ajtó előtt Halász Lajos várt, kezében egy óriási, vörös rózsacsokorral. Udvarias és fennkölt volt, mint egy angol lord.

(Miközben beszél előkelő mozdulatokat tesz.)

Én is felvettem hát egy lady stílusát, és fogadtam a szobámban.

Amikor Lajos a legjobban esedezett a bocsánatomért, valaki kopogott. Ajtót nyitottam, Bandi volt, nem engedtem be. Minden bizonnyal belátott. Lajos séta-

pálcáját és a kalapját is láthatta. Talán még a hangja is kihallatszott a folyosóra. Ez később kitűnt Bandi valamelyik leveléből.

No de igazán, akkor még Bandinak nem voltak jogai velem szemben. Jogai??? Felettem maximum a szüleimnek és a férjemnek lehettek jogai, de az után a szófiai ügye után már neki sem.

A vélt jogait persze csak Bandi emlegette. Ő úgy képzelte, hogy a kitárulkozásáért cserébe jogokat szerzett nálam.

A dicstelen eset után, szeptember 10-én írt, érdekes, hogy emlékszem még a pontos dátumokra is. Hol az a levél?

(Keresgél az asztalon, kivesz egy levelet, olvassa.)

„...Bolond lázas aggyal utaztam és érkeztem. Emlékezni sem igen tudtam, s még ez volt, ami vigasztalt.”

Ó, istenem, jobb is, hogy nem emlékszik, bár ez nem enyhítő körülmény.

(Tovább olvassa a levelet.)

„Kétségbeejtett újra és újra a gondolat, vajon milyen ítéletet hagytam magánál. Egyetlen asszony, akit érzek most is, akivel... Bolond vagyok, bizony isten. Pedig úgy jöttem, s íme, most is azt fogadom: **olyan leszek, amilyenek Maga óhajt, édes Egyetlen.** És ismét csak annyit kérek: tűrjön engem, s minden jelentkezésemben, szavamban, dolgomban, azt a kivételes, minden kis beteg idegszállammal szított nagy érzést lássa meg, amely a Maga alakját most is itt tartja mellettem, bennem... Ne sajnáljon, nagyon kérem. Ne... Most beszélek inkább mulatságosabb dolgokról. Amint Maga megjósolta, igen-igen kommentálják az én kíséretemet. Tarkán, de egyformán ostobán, nagyváradian... Sok mindent szeretnék írni. De fognom kell a forró homlokomat, s szeretném magam igen férfiatlanul elsírni. Maga nekem Egyetlen Asszony, és megtűr, és látni fogom mihamarabb. Talán akkorra nem az elveszés vágya lesz a legerősebb bennem. Küldöm hát Magához minden szomorú, reményes, lemondó, forró érzésemet s könyörgésemet újra: higgyen bennem. Édes, Egyetlen, Minden, aki várt világa egy kicsi bús életnek.”

(Gúnyosan felkacag.)

Hát ez a „kicsi bús élet” eléggé vidáman és féktelenül is tud élni, tivornyázni, mint kiderült. Azt hiszi, nem jutnak el hozzám a hírek. No és ez a megfogalmazás: először csak kér, hogy tűrjem el, később már egyszerűen kijelenti, „megtűr, és látni fogom mihamarabb”, nem állítom, hogy nem tolaodó.

És most ki akar költözni Párizsba, „beilleszkedni” az életembe, ahogy írta egy másik levelében: úgy, hogy abban „bántó akadály” ne legyen. Nagyszerű! Egy férjes asszony életében egy ilyen tüzes fiú, aki türelmetlen és mohó, alázatos és követelő, hogy nem lesz akadály?! Csak úgy, ha nem is válaszolok. Ezért nem írtam már vagy nyolc levelére.

Félelmetesen tud lángolni. Nem is a lángolásával van baj, hanem azzal, ami még mögötte lehet. Féktelen indulat, és bármi... ami jobb, ha nem történik meg. De semmi nem riasztja el, az sem, ha nem írok. Bertát, a hűgomat ostromolja leveleivel, rajta keresztül küld epekedő leveleket. Sokszor már felelősségre von, mert nem írok, máskor porig alázza önmagát, úgy esedezik. *(Megrázkódik.)*

Ez is borzasztó. Eleinte még hízelgőnek éreztem, de most már inkább teher. Még egyetlen férfi sem ragaszkodott hozzám ennyire. Hozzám? Sosem fogom megtudni, hogy hozzám ragaszkodik-e ennyire, vagy a párizsi nőhöz. Ahhoz a párizsi nőhöz, aki kiemelheti a szürkeségből, a provincializmusból.

Ez a kapkodás is megriaszt. Már október 7-én kilépett a Nagyváradi Naplótól, úgy, hogy nincs állása, és nem is tudja szerintem, hogy miből fog megélni. Most mindenfelé kilincsel a fővárosi lapoknál, hogy párizsi tudósítójuk lehessen. Talán fordított sorrendben kellett volna. Tanul franciául... szép ez, meg akar állni a lábán... de akárhogy töröm a fejem, nem tudom eldönteni, hogy én kellek-e neki, vagy Párizs.

Ha arra gondolok, hogy mennyire tolakszik az érzéseivel, folyton írja, hogy Egyetlen, Minden, ez én lennék, akkor megvan a válasz. Ez viszont nagyon veszélyes. A házasságomra, ami most éppen elfogadható. Igen, ha azt nézem, hogy a világ nem kedvez a szerelmi házasságoknak, azt csak nagyon kevesek engedhetik meg maguknak, akkor nem kell különösebben elkeserednem. Én sem lóghatok ki a sorból.

Ödön elfogadható férj, most pedig, hogy lekötelezve érzi magát a hozományom miatt, kifejezetten kenyérre lehet kenni. Időnként bizonygatja, hogy nem sok idő kell, és előteremti az összeget. Ha ez bekövetkezne, akár szabad is lehetnék.

(Elméláz, tetszik neki a gondolat.)

Persze nem feltétlenül szükséges nekem szabad nővé válnom... Mit tudnék kezdeni a szabadságommal? Egy másik férfi felesége lennék? De kibem bízhatnak annyira, hogy még egyszer férjhez menjek?

Amikor áll egy férj a háttérben, ami biztosíték arra, hogy a gavallérnak nem kell elköteleznie magát, akkor bátrabb. És amikor az asszony váratlanul megözvegyül, hogy eltűnik az a gavallér! Tudok néhány példát!

Vagy élnék egyedül? Az sem jó. Talán a hozományom hozadéka nem lenne elég a megfelelő élethez. Ez a világ nem kedvez az elvált asszonyoknak sem... Nem könnyű nőnek lenni.

(Ránéz a levélre, ami a kezében van, némán olvassa.)

Bandi, Bandi... azért kedves gyerek. Hogy tud nézni azzal a gyönyörű barna szemével! Persze hogy megbolondít vele mindenkit. Tulajdonképpen engem is. Most is, ahogy olvasom a levelét, hát... elöntött a forróság... A szép, határozott vonalú szája... Nagyon tehetséges újságíró. Kár lenne elkallódnia, és főleg elzúllenie. Mert látszik, ahogyan ő él... hát, egyenes út vezet... A versei pedig...

(Tűnődik, szórakozottan rendezgeti a leveleket.)

Berta, az édes húgocskám vajon miért támogatja? *(Cinikusan felnevet.)* Ki tudja. Úgy tesz, mintha ő lenne a támasza a jövő nagy költőjének. Azt írja, segítsen, hogy kinyíljon számára a világ... nyissak neki ajtót, azért szép tőle, hogy azt is odairja, hogy Bandi mindig mondja, mennyire vágyódik utánam.

Dodó nagyon különösen viselkedik mint férj ebben a Nagyváradi Napló-s közegben. Az természetes, hogy itt, Párizsban előfizetői vagyunk a lapnak, meg is érkezik mindig rendben. Dodó, amikor olvassa, néha olyan fensőbbeség az ar-

ca, aztán elkezd velem megbeszélni a cikkeket. Felvilágosít, hogy milyen újszerűek Ady írásai. Úgy látom, szinte élvezi, hogy ő dicséri még nekem. Néha beszéd közben furcsa fény lobban a szemében, de az arcán, a hangján semmit nem lehet észrevenni, olyankor mégis egy pillanatra megrémülök. De végül semmi gond... furcsa, szokatlan magatartás. Nem mutat nyilvánvaló féltékenységet.

Fehérmé viszont igen, amint idáig hallom. Az ő bosszantására esetleg mégis támogatnom kellene ezt a fiút. A drága megtarthatja Halász Lajost, az úgysem jönne utánam Párizsba. Ady viszont annyit járkált fel hozzám Pestre, hogy nem mossa le róla semmi és senki, hogy miattam jött ki Párizsba.

(Halk párizsi zene kezdődik, miközben Léda beszél, erősödik.)

Hát legyen. Egyengetem az útját, és a sorsra bízom, mi legyen kettőnkkel, vagy inkább hármónkkal.

(A szöveg végén a zene erősebben szól, aztán hirtelen elhallgat. Ezalatt Léda fel-alá járkál. Felvesz az asztalról egy levelet, kinyitja.)

Nem, nem ismer határokat Bandi. Küldözgeti hónapok óta a leveleit, amikre nem válaszolok, Bertát használja hírnöknek, aztán pajzsnak, és most Dodónak és nekem együttes levelet ír! Hátha így hatásosabb.

(Felolvassa a levelet.)

„...Nagy-nagy szeretettel óhajtják, várják otthon, nagyságos asszonyom. Azt tán mondanom sem kell, hogy én vagyok a legboldogabb... ha csakugyan viszontláthatom. Sőt, ha szabad volna... Münchenig Nagyságos asszonyom elé utazhatnék. (...) Azt hiszem lehetséges és gyönyörű volna, már rabszolgaságot enyhítendő, ha Münchent láthatnám, s ha útitársnak Nagyságos Asszonyom elfogadna. Napok óta ez az idea tartja bennem a lelket. Mert hát szomorúan élek. Nem elég, hogy idegeim igen rosszak, de a keserűség s az éjjeli élet néha belevisznek ártalmas züllésekbe. Nekem nem volna szabad éjszakázni...”

(Léda lemondóan ereszti le a kezét a levéllel együtt.)

Nem volna szabad, nem volna szabad. Bandi, neked olyan sok mindent nem volna szabad. Nem volna szabad inni, nem volna szabad cigarettázni, nem volna szabad kártyázni, nem volna szabad hazardírozni a játékkaszinóban, de leginkább nem volna szabad vérfertőzött utcanőkkel összefeküdni.

(Zene. Idegesen járkál fel-alá.)

Bolond vagyok, ha hazamegyek Váradra, hogy ismét találkozzunk! Hát nem volt még elég nekem belőled? A szemrehányásaidból? A túlérzékenységedből, én soha nem mondhatok meg neked semmit őszintén, már nem is félhetlek, mert abban a pillanatban meghalni készülsz! Igen, a meghaláshoz van alapod. De engem is halálra rémítettel, tavaly.

Amikor január végén megérkezted, ott laktál nálunk, jó, nem nálunk, csak abban a házban, ahol mi is béreltük a lakásunkat, és ahol neked is szereztünk egy bérleményt, de az egész napot mindig nálunk töltötted, csak aludni mentél át a saját lakásodba. Együtt reggeliztünk, ebédeltünk, teáztunk délutánoként, és az esténk is közös volt.

A legszebb órák azok voltak, amikor Ödön nem volt otthon. Vagy amikor átmentünk hozzád, hogy kettesben legyünk. Édes voltál, tudtál hízogó lenni, mint egy macska... háát, mint egy kandúr macska. Olyankor beletúrtam a sörényedbe...

De akkor... áprilisban valóban halálra rémültem, amikor kiderült, hogy azok a sebek rajtad nem mások, mint a vérbajos rosszlányoktól kapott bűnös szerelmi ajándékok.

Nincs nálam szerencsétlenebb nő, azt hiszem.

Élek egy férfival tisztességes házasságban, azt hihetném, hogy ha szerelmesek nem is vagyunk, de legalább viszonylag boldogok, vagy ha nem is boldogok, de talán nem boldogtalanok, és legalább nyugalom van közöttünk.

Akkor jön az anyagi csőd és az igazságszolgáltatás fellege, a menekülés egy öltözet ruhában. Többévi kemény munka Párizsban, nekem is, nemcsak a férjemnek! S amikor már kezdünk talpra állni, és a mocskos, büdös, dohos hónapos szoba helyett egy picit lakást bérelünk, a férjemen kijönnek a sebek! Akkor éreztem először ezt a halálfélelmet!

Mire kiderült, hogy szerencsém volt, nem fertőzött meg, addigra pokollá vált az életünk. Nem győztem hallgatni, hogy azért fordult más nők felé, mert én megtagadtam tőle magamat. Szóval még ezért is én voltam a felelős! SÓ! Bűnös! Ekkor mondtam ki először, hogy ki ebből a házasságból!

Ki és el, bárhová. De nincs hová, és nincs kivel...

(Zene, közben leül, meggyötört. A zene elhallgat. Léda élénken.)

Aztán megjöttél Te, aki „beilleszkedni” akartál az életünkbe. Esküszöm, nevetőgörcs kerülget, valahányszor ez a kijelentésed eszembe jut.

Vártam, olyan sokat vártam tőled, és végül semmit nem kaptam.

De legalább ismét szerencsém volt, a bűnös ajándékot tőled sem kaptam meg. Cserébe Te kaptál tőlünk gondoskodást. Dodótól is, mert tudta, milyen ez a betegség. Milyen elesett, milyen szerencsétlen, milyen halni készülő, aki megkapja.

Te és a barátaid nem értettétek, nem tudtátok, miért van az, hogy a férjem nem csinál jelenetet, nem dob ki, se téged, se engem, pedig nyilvánvalóan láthatta, tudhatta, hogy a kézcsóknál több van közöttünk. Olyan odaadóan vitt orvoshoz és szanatóriumba, mintha a fia lennél. Te a nagy barna szemekkel csak néztél fel az ágyból két hidegrázás között esendően és értetlenül, mint egy gyermek. Nem, tényleg nem tudott haragudni, csak együttértett.

És figyelt. Engem. Nem aggodalommal, inkább kíváncsisággal, hogy mikor jelennek meg rajtam is a sebek. Rettegtem, de ismét szerencsém volt. Lassan kezdtem fellélegezni, s egyszer csak rádöbentem, hogy Dodó elégedetlen.

Elégedetlen, mert egészséges maradtam! Elégedetlen, irigy, onnantól kezdtem érezni a levegőben a gyűlöletét. A tekintetében volt valami, valami vádló.

Veled volt együttérző. Már nem a megcsalt férj szerepét vitte, hanem a sors-társét. Ő volt a jóságos barát, aki a fiatal újságírónak, a szárnyait bontogató költőnek segít a válságos időben. Amilyen előrelátó, már arra is gondolhatott, hogy majd az utókor együtt emlegeti a híres költővel, akinek támasza volt.

Amikor házasságot kötöttünk 1898 telén, akkor pecsételődött meg a sorsom. Mentünk Szófiába, ahol egy csodás életet ígért. No, az tartott 1900 tavaszáig. Akkor egy szál ruhában menekültünk Bulgáriából Szerbiába, aztán tovább Görögországba, aztán még távolabb Szófiától, Párizsba.

Ez nem volt elég, mert március 19-én a Budapesti Hírlap világgá kürtölte, hogy „Diósi Ödön, a néhány év óta Szófiában lakó bizományos és ügynök több család elkövetése után megszökött. (...) Összes adósságai mintegy százötven-ezer frankra rúgnak...”

Azt hittem, nem élem túl ezt a szégyent. Nem volt más választásunk, mint minél távolabb menni Magyarországtól, a Monarchiától, ahol nem ismernek bennünket, és talán talpra állhatunk, és visszafizethetjük a hűgaimnak a hozományukat, amit beáldoztak értem.

Erre a garancia én voltam, de csak akkor, ha Diósy – akkor már Y-al – mellett maradok. Ha akkor elhagyom, ahogyan a családom várta, közel sem biztos, hogy visszafizeti a hűgaim hozományát, de így, hogy mindketten dolgoztunk és együtt maradtunk, jólállhattam érte.

(Párizsi zene, halkán, röviden a szöveg alatt.)

A csodás Párizs! Amikor végre révbe értünk, jöttél te, Bandikám. *(Indulatosan.)* Jöttél? Mint a tornádó! Mire észbe kaptunk, nyakig benne voltunk az életedben. Vagy Te a miénkben. Ez teljesen mindegy. Hárman voltunk a házasságban. Én szembementem az előítéletekkel, az egész világgal, ahogy szoktam.

Mennyi szépséget éltünk meg együtt!

(Zene vége.)

Persze voltak rosszabb idők is, amikor hol az egyikőtök veszekedett velem, hol a másikótok. Te féltékeny voltál Dodóra, Dodó féltékeny volt terád, mindketten azzal vádoltatok, hogy csapodár vagyok, hűtlen és megbízhatatlan és hisztis, s amikor már nem tudtam tovább védeni magam, és bezárkóztam a szobámba, akkor ti egyetértésben leültetek borozni, szivarozni, mert már nem volt kívül veszekedni.

Elvégre két ilyen sorstárs minek veszekedjen. Különbben is a nagy költő és az ő időtlenítő barátsága! Oh! A nagy mecénás és az ő jóindulata! Oh! Nekem pedig időnként gyomorgörcseim voltak emiatt.

Aztán mikor lecsendesedtetek, akkor jöttél a folytonos halálba készüléssel, az önsajnálattal, az imádatoddal, hogy csak én, én vagyok az Egyetlen Asszony, a Minden, az Élet. Néztél esengve, búnbánó arccal, a földön térdepelve, a szemed, mint a hű kutyáé, szebben beszélt, mint a szavaid...

(Sír, tördeli a kezét, hajába túr.)

– ...a szemed... olyan alázatosan, olyan esengve tudtál nézni, a szavaid sokszor dühítettek, de a tekinteted... borzasztó, borzasztóan hiányzol... nem bírom tovább!

Bandikám, nagyon hiányzol! Minden rosszaságod ellenére Téged akarlak! Nagyon, nagyon... csak ne csalnál meg folyton! Átkozott gazember vagy! Mégsem tudok meglenni nélküled...

(Leroskad a fotelba, sír, majd megtörli az arcát, feláll, járkál fel-alá.)

Utazom Váradra! Nem érdekel, hogy Dodó mit szól hozzá! Különben is! Tavaly szeptemberben ő kérte, hogy Bandi kíséren el a Riviérára pihenni. Két hónapot töltöttünk ott kettesben. Hm... de jó volt... Nizza, Monte-Carlo...

(Mosolyog, tűnődik, elneveti magát.)

Minden pénzünket eljátszottuk, hát az szép volt. Aztán ültünk a parton... beszélgettünk, néztük a tengert, és éhesek voltunk. Persze annyi pénzt mindig kellett félretennem, hogy naponta beülhessünk kávéházba, mert Bandinak el kellett olvasnia a lapokat. Na, ezeket a filléreket eldugtam előle. Akkor már ő is elég jól tudott franciául, de azért még kellett segíteni a fordításban.

Emlékszem, az első időben mindent én olvastam fel, újságokat, verseket. Pár nap múlva azt kérte, hogy ne olvassam franciául, hanem rögtön magyarra fordítsam. Eleinte lassan ment, de aztán nagyon jól belejöttem. Jót tett a franciatudásomnak. Még Baudelaire-t, Verlaine-t is fordítottam neki. Boldoggá tett, hogy tudtam segíteni. Olyan kis esetlen volt eleinte.

(Mosolyog, az arcán tűnődő szeretet.)

Mondta is, hogy nélkülem nem boldogulna, valószínűleg hazamenekülne. És az lesz belőle, amit én akarok. Szó szerint azt mondta: **„...csináljon belőlem valamit, amit maga akar.” És én mondtam: „...akarom, hogy maga legyen Magyarország első költője.”** Erre szégyenlősen lehajtottad a fejed. „Hogy beszélhet így?” – mondtad ilyenkor. De én csak annyit válaszoltam: „Majd meglátja, hogy így lesz.”

November közepén Dodó utánunk jött a Riviérára. Hogy addig mit csinált Párizsban? És miért jött olyan hirtelen utánunk? Talán a szőke Janette-tel, vagy Jeannel, azzal a szép fekete fiúval nem úgy alakultak a dolgok, ahogy tervezte. Azt hiszi, hogy nem tudom a kis ügyeit. Nem tesz semmit, fontos, hogy legalább ebben a témában megállapodtunk.

Nem volt könnyű kiharcolnom, hogy szabad legyek, ha másként nem, a házasságomon belül. Dodó először kikérte magának, hogy ország-világ előtt megalázzam, nevetségessé tegyem. Akkor emlékeztettem a szófiai ügyeire. Aztán értésére adtam azt is, hogy a fiúügyeiről is van tudomásom. Ekkor megígértette velem, hogy ha soha nem mondom el senkinek, no, meg kellő diszkrecióval kezelem a bűnös betegségét, akkor megadja nekem a szabadságot. Hát így jutottunk idáig, hogy Bandi beköltözhetett az életünkbe.

(Az asztalhoz meg, felvesz egy fényképet, hozzá beszél.)

Édes Bandikám, csak te vagy nekem a remény. Ha veled vagyok, olyan jó... hallgatni is jó veled. Amikor a sziklákon ültünk, és jött a dagály, mi csak ültünk, a válladra hajtottam a fejem, te átöleltél és a hajamba fúrtad az arcod. Ott a parton szótlanul is nagyon egyek voltunk...

Igaz, hogy amikor kezdtek elromlani köztünk a dolgok, úgy november végén, amikor már ismét Párizsban voltunk, *(gúnyosan)* tudom, drága Bandika, irtál a hűgornak, hogy el kell menned tőlem, el, haza, Pestre. Tudom, azt is megírtad, hogy én is tanácsoltam, menj el úgy két hónapra, de csak kettőre,

talán utána jobban fogsz szeretni. Igen, időnként el kell távolodnunk egymástól, hogy újra akarjuk és szerethessük egymást. Mi már csak ilyenek vagyunk.

(Zene a szöveg alatt halkán, a Boleróból.)

Csak egyszer látnád be, hogy milyen elviselhetetlen tudsz lenni időnként.

Azt viszont nem tudod, milyen elviselhetetlenül tudsz hiányozni, ha nem vagy velem. De amikor azt hallom, azaz olvasom a Berta leveleiből, hogy miket művelsz Pesten, akkor szeretnék örökre megtagadni. Elfelejtenei, a bűnbánó és imádó leveleiddel együtt. Mint ez is!

(Elővesz egy levelet, olvassa. A zene elhallgat.)

„Édes Jóm, Mindenem, ugye nem felejt el, megtart engem! Alig tudom egyensúlyban tartani a lelkem. Magára gondolok, magával vagyok mindig. (...) És Maga? Ugye nem a szabadságot érzi azáltal, hogy én nem vagy ott? Ó, tartson meg engem. Ezer csókkal csókolja gondolatban szerencsétlenül, árván, híve.” „Alig várom már, hogy ott legyek... Nagyon szerencsétlen ember vagyok én. Nizza után éreztem csak, hogy mit adhatott volna Nizza, s most érzem csak rettentő valójában, hogy nem tudok, nem bírok maga nélkül élni... Az isten áldja meg. Még egy sort sem kaptam. Hát mi van? Szomorú, vágyó lelkemmel keresem magát. Nyugtasson meg, írjon. (...) A Maga Adyja.”

Igen, Nizza sokat adhatott volna, ha ő el nem rontja. Persze hogy meg vagyok bántva és nem írok, de ezt a hiúsága sem bírja ki, tehát követelődzik.

Örület ez a távolság! Néha rohannék ész nélkül. Máskor, amikor értesülök a kis nőügyeiről, szeretném örökre elfelejtenei.

Amikor nincs itt Bandi, Dodó mindig kedvesebb velem, néha úgy érzem, csak és kizárólag vele kellene élnem, minden kapcsolatot meg kellene szakítani Bandival. Lemondani a magyarországi lapokat, hogy semmit ne tudjak róla, és csak Dodónak élni. De aztán reggel felébredek, és megőrülök Bandi hiányától. Meddig lehet így élni?

Dodó néha ideges a Budapesti Naplóban megjelenő Léda-versektől. Amikor megjelent a *Mert engem szeretsz*, írt is levelet, mindkettőnknek, hogy döntsük el, mit akarunk, mert neki már kicsit sok, hogy a felesége szerelmi életét Bandi kiteretgeti ország-világ előtt.

Ez a vers tényleg túlment már egy kicsit az én liberális határainon is, de nem tehettem semmit utólag, amikor már megjelent. De szép vers, bár a végén kicsit önző.

(Elmélázik, de boldogan mondja a verset. Egy füzetet emel fel, abból olvassa.)

„Áldott csodáknak / Tükre a szemed, / Mert engem nézett. / Te vagy a bölcsé, / Mesterasszonya / Az ölelésnek. / Áldott ezerszer / Az asszonyságod, / Mert engem nézett, / Mert engem látott. / S mert nagyon szeretsz: / Nagyon szeretlek / S mert engem szeretsz: / Te vagy az Asszony, / Te vagy a legszebb.”

Az önimádat a zsenik sajátossága.

Mivel Dodó nem kapott választ tőlünk a levelére, 1905 júliusában Pestre utazott, Bandit próbálta rólam lebeszélteni. Persze se Bandi, se Dodó nem mondta el nekem részletesen ezt a beszélgetést. A vége az lett, hogy Dodó beleegyezett a további levelezésünkbe. Ezt nehéz lett is volna megakadályoznia. Bandi

annyit mondott, szépen, simán megértettük egymást. No, igen, akkor már nyilvánvaló volt, hogy Bandi kivételes tehetség. Dodó büszke volt a barátságára, pártfogói mivoltára, büszke volt arra is, hogy a felesége a nagy költő múzsája. Nem akart vele összeveszni.

Októberben én is visszautaztam Párizsba. Dodó boldog volt. Teljes egészében félreértette a visszatérésem. Novemberre megérlelődött bennem, ha Bandi végérvényesen kijelentené, hogy velem akar élni, elhagyom Dodót. Olyan idegi feszültség ez az életforma, hogy nem lehet tovább folytatni. Bandi szép, hosszú levelet írt, hogy megérti a kérdésem, mindenről írt, még azt is, hogy „Mindig hangoztatom, hogy maga által vagyok valaki, ha vagyok. (...) Rendelkezzék az életemmel.”

Szép szövegek. Csak éppen azt nem mondta ki, hogy velem akar élni. Döntsek én. Igen, és akkor majd én viselhetem az összes ódiomat a döntésemnek. Ő semmiért nem lesz felelős, ha rosszul mennének a közös dolgaink...

Dodó még nem szerzett akkora jövedelmet, hogy vissza tudná fizetni a hozományom. Igaz, néha homályos utalást tesz, hogy a sok utazás, Riviéra, Monte-Carlo akadálya a pénz összegyűjtésének. Hát ebben van igazság, de hogy a szememre vesse, az mégiscsak sok! Talán annak idején nem kellett volna, hogy elússzon!

Újabban el-elmaradoznak Bandi levelei.

Amikor ír, akkor meg olyan üresek. Amikor kérdezem, mi vagy ki van a háttérben, akkor megsértődik, kikéri magának. Másoktól tudom meg, mennyit züllik, miegymás. A leveleiben folyton vágyakozik utánam, amikor meg találkozunk, rossz hozzá. Már azt se bánám, ha elmenne, mert ennél a bizonytalanságnál minden jobb. Csendesesen beletörődnek.

(Szomorúan rendezgeti a leveleket, aztán felnéz, már vidám, a fotelhoz sétál, leül, kényelmesen hátradől. Halk, könnyed zene a szöveg alatt, illő Monte-Carlóhoz.)

Most megint sokat vagyunk együtt,

Riviéra, Monte-Carlo, Nagyvárad, Pest, minden... és augusztusban születik a gyermekünk. Nagyon várom, csodálatos lesz, Banditól egy kicsi gyönyörű baba. Talán ez őt is észre téríti, talán abbahagyja a züllést, összeköltöznénk és család lennénk. *(Nagyot sóhajt.)* Nagyon szeretném!

(A zene elhallgat.)

A nyáron sokat betegeskedtem. Édesanyám is nagyon beteg lett. Az állapotomra tekintettel sokáig nem mondták meg nekem. Végül mégis Váradra kellett utaznom a várható temetésre, ami sajnos bekövetkezett. Nagyon megviselt. Szegény Édes. Beteg lettem, nem tudták, mi bajom lehet valójában, be kellett feküdnöm a kórházba, ott Váradon. Bandi Pesten dolgozott, néha nagyon elhanyagolt minket, nem jött le két hétig se. A munkájára hivatkozott. Berta volt velem. Aztán augusztus 26-án megtörtént a szülés. Nagyon keserves volt. Azt hittem, nem élem túl. Én túléltem, de a kislányunk nem. Az orvosok azt mondták, már három napja halott volt. Nem csoda, hogy olyan beteg voltam. Szegény picikém... hat ujjal született, mint Bandi, micsoda tehetség lakozhatott benne. Már sohasem derül ki. Hát most nekem nagyon nehezemre esik élni.

Bandi versben siratta el, de úgy, mintha fiú lenne. Hát ez egy kicsit fáj. Mintha nem lett volna elégedett azzal, hogy leányt szültem neki. Nem volt erőm, hogy megmondjam, ez mekkora fájdalmat okozott nekem.

(Zene. Eleinte szomorú, azután átvált kiegyensúlyozottá, majd kifejezetten vidám lesz. A zene alatt a szín elsötétül, Léda kimegy, ismét világos lesz szép lassan, majd visszajön egy másik, nagyon elegáns ruhában, kalapban, amelyek már nem világos színűek, de nem is feketék. Amikor Léda beszélni kezd, lehalkul, majd megszűnik a zene.)

Tavaly óta Bandinak rengeteg baja volt a Nyugattal, de létrehozták A Holnap antológiát. A bemutatása csodálatos volt Váradon. 1908. szeptember 27-én. Majdnem pontosan öt évvel a megismerkedésünk után együtt jelentünk meg Bandival Váradon. Mindenki minket bámult. Szépek voltunk, elegánsak, Bandi egész külseje olyan igazi költői volt, a fejtartása, a nézése... Láttam a rám vetődő irigy tekinteteket. Hm, élveztem. Bandi az enyém. Én meg az övé. Persze Dodó családja el se jött. Képzem, miket gondoltak. De nem érdekel! Boldog akarok lenni.

(Zene. Léda sétálgat, majd megáll a fénykép előtt, és neki beszél.)

Bandi, melletted nem könnyű boldognak lenni! Hiába utazom veled Monte-Carlóba, hogy ketten legyünk, belebotlasz Festetich grófnőbe. Aztán Párizsban még folytatjátok a kis liezont. De ekkortájt volt még a Kalocsai Eszti, ezek még legalább színvonal, no de a szobalány, az orfeumi nőcskék, a kalaposlány... persze a jó barátaim „véletlenül” mindig elszólják magukat.

(Egyre hangosabban, egyre ingerültebben beszél, közben ismét szól a Bolero halkán a szöveg alatt.)

Te folyton tagadsz, aztán gyorsan haldokolsz, idegember, és roncs leszel és panaszkodsz, sajnáltatod magad, amikor meg kell magyarázni az ügyeidet. És akkor még nem beszéltem az itálról, az éjszakázásról, a betegséged rendszeres fellobbanásáról, arról, hogy nem csinálsz végig egyetlen kúrát sem, pusztítod önmagad! Nem tudlak megvédeni saját magadtól! Ha már jobban vagy, újra elkezdesz inni.

Néha nem tudom, mit szeretek rajtad. De úgy érzem, nélküled meghalok.

(Zene vége.)

Sokszor rossz hozzá. Akkor nem írok neki egy darabig, aztán szemrehányást tesz, majd emlegeti, hogy azok, amiket írtam, nem igazak, és ő nem akármilyen ember. Most végre megírtam neki, itt van.

(Felemel egy levelet, olvassa.)

„...egy csöppet sem hat meg engem, hogy Ady Endre, a **nagy költő** azt állítja, hogy engem szeret. Ehhez a mi érzéseinknek semmi köze.” Mármint a költőséghez. „Én szeretem magát végtelenül, és a legnagyobb boldogsággal tölt el, hogy maga oly mesés szép verseket ír, s hogy igazán nagy költő, hisz mindig ezt akartam magam is, jól tudja. De ez pusztán véletlenség, mivel éppúgy szeretném valószínűleg, ha maga nem volna költő, és maga is éppúgy szerethetne engem, talán még jobban. Ezért oly feleslegesnek tartom a foly-

tonos ismétlését annak, hogy Maga nem utolsó ember. Alapjában, édes fiam, szerelmi dolgokban ez is tökéletesen mindegy, (...) Ezzel szemben nekem is folyton ismételní kellene, hogy én sem vagyok utolsó asszony, de nem ám! És maga nagyon sokszor utolsóbbnál utolsóbb nők miatt képes volt nekem nagyon keserű órákat szerezni."

(Kis zenei közjáték.)

(Léda ismét magabiztosan.)

Megjelent 1909 decemberében a *Szeretném, ha szeretnének* című kötet. A *Két szent vitorlás* ciklust nekem ajánlotta. *(Olvassa.)* Léda asszonynak, akit hiába hagynék el már, s aki hiába hagyta el már engem, mert ma és mindörökké ő lesz az asszony:" *(Tűnődve.)*

Nem nyugtat meg ez az ajánlás: Léda asszonynak, akit hiába hagynék el... mi forog a fejében, és kik forognak a környezetében?

(Zene, rövid futam. Felvesz egy levelet az asztalról, olvassa.)

Kaptam egy levelet, a kedves rajongó azt kéri, hogy küldjek neki egy Léda-autogramot. *(Mosolyog. Papírt vesz elő, ír.)*

Tisztelt asszonyom, kérését, mely szerint küldjek Önnek egy Léda-autogramot, nem áll hatalmamban teljesíteni, ugyanis ilyen nevű személy nem létezik, csak a költő fantáziájában mint szimbólum.

(Zene, rövid futam. Léda leteszi a tollat, feláll, odébbmegy.)

Bandi megint beteg lett. Az lett volna csoda, ha nem beteg. Ahogyan ő pusztítja magát... Már akkor sem lehetek nyugodt, ha szanatóriumba megy, mert ott is mindig talál valakit, akinek udvarolhat. Keserves ez... csak le tudnék mondani róla... *(Megrázza a fejét.)* Nem tudom, mit forgat a fejében. Egyszer azt írta, hogy „maga engem sohase fog kidobni”.

(Leül az asztalhoz, levelet ír, mondja a szövegét.)

„Édes, drága Mindenem! Annyira szeretném, ha összeszedné magát, és megmutatná annak a sok kételkedőnek, hogy maga kigyógyul a bajából, és képes még egy vagy több nagyot alkotni. Szakítson a régi, rossz barátaival, ne igyon, ne dohányozzon, de legalább ne olyan sokat! Sétáljon, tornásson, legyen levegőn a természetben, és meglátja, visszajön az alkotóereje. Én tudom, én akarom, és ha maga is akarja, akkor tud valami nagyot alkotni. Egy nagy regényt, vagy egy színdarabot. Ugye meglesz, ugye így lesz, édes, drága egyetlenem. Csókolom a szemét, azt a két gyönyörűt, a száját, mindenét. Adél.”

Mit csináljak, ha annyira szeretem, nem akarom elveszíteni, de úgy érzem, mintha eltávolodna tőlem, és egyre nagyobb lesz a szakadék...

(Zene Ravel Bolerójából. A levelet borítékba teszi, megcímezi és kimegy vele.)
(A zene lassan halkul, de mindvégig szól akkor is, amikor Léda beszél. Léda bejön, kezében a Nyugát, menet közben olvassa.)

Jó, akkor most elolvasom még egyszer. Ezt jól látom? Ezt írta nekem? Rólam? Rólunk! Én nem azt kértem, hogy írjon egy nyilvános alázó verset, hanem azt, hogy egyszer nekem, csak nekem írjon egy verset.

Mi az, hogy „...elbocsátlak még egyszer, utólszor...”? *(Valósággal fuldoklik, kapkod a levegő után.)*

Még hogy „...Sohase kaptam, el hát sohse vettem:

Átadtam neked szépen ál-hitét

Csókoknak, kik mással csattantanak...”

Aljas, utolsó aljas gazember, hazug szoknyapecér!

(Olvassa, egyre inkább átmegy őrzöngésbe, közben továbbra is szól Ravel Boleroja.)

„...Milyen régen csupán azt keresem,

Hogy szép énekből valamid maradjon, *(kérdő hangsúllyal, mint aki nem hisz a szemének)*

Én csodás, verses rádfogásaimból

S biztads magad árván, szerelmesen,

Hogy te is voltál, *(kérdő hangsúllyal)* nemcsak az, aki

Nem bírt magának mindent vallani

S ráaggatott díszéből egy nőre...” *(Kérdő hangsúllyal, levegő után kapkod, fejét rázza, egész testbeszédével jelzi, hogy nem hisz a szemének, fülének.)*

Nem, ez nem lehet igaz, hogy ez megjelent a Nyugatban. *(Forgatja a lapot, nézi a címlapot.)* Nem, ez nem tévedés, ez nem valami rossz tréfa, ez maga a valóság. De hogy írhatott ilyet!?

„...Büszke mellemről, ki nagy, telhetetlen,

Akartam látni szép hullásodat

S nem elhagyott néember kis bosszuját,

Ki áll dühödten bosszu-hímmel lesben...”

Nem, ez az ember nem normális! Ez arról ír, amikor Bertához beállított, és ott volt egy férfi, valami magas rangú tisztviselő. De nekem ehhez semmi közöm nem volt, ez egy véletlen volt, ő meg eszelős hiúságában azt hitte, hogy a szeretóm! Eszelős!

„...Kinek én úgy adtam az ölelést,

Hogy neki is öröme teljék benne,

Ki előttem kis kérdőjel vala

S csak a jöttömmel lett beteljesedve...” *(Kérdő hangsúllyal, kétségbeesett kacajjal.)*

Szóval minden hazugság volt? Minden ölelés, minden könyörgés, minden csúszás-mászás előttem?!?!??

(Szinte sikoltozva, hisztérikusan olvas tovább, egyre hangosabban, a Bolero közben csúcspontjára ér.)

„...mindegy, mi nyel el, ár avagy salak:

Általam vagy, mert meg én láttalak

S régen nem vagy, mert már régen nem látlak.”!!!!???

(A szöveg végén elejti a Nyugatot, ott áll a színpad elején, szemét lehunyva, fejét fogja a halántékánál, közben hitetlenkedve ingatja, arcán végtelen fájdalom, de már nem beszél, a zene egyre hangosabb, szinte tébolyult hangerő-

vel, a Bolero csúcspontjára ér, majd csend lesz. A zene végére Léda leroskad a földre, szinte eszméletlenül fekszik. Csend. Lassan, nagyon lassan mozdul, karjára támaszkodik, lassan kezd beszélni, először csak egy-egy szót külön, közben láthatóan légszomja van.)

Nem... nem... nem tudom... hogy élhetem túl... ezt a szégyent, ezt a szégyenletes verset... hogy volt képes rá? Valóban azt hiszi, hogy én semmi voltam?

(Miközben beszél, megpróbál felállni, de láthatóan alig van ereje. Amikor végre feláll, tántorogva, roskadozva jut el a fotelig, leroskad.)

Hát már nem emlékszik arra, amikor megismerkedésünk után valósággal üldözött a szerelmével, a megalázkodásig meg akart nekem felelni, s azt mondogatta: **„...mondja meg, mit akar, mi legyenek, és én az leszek. Én csak maga által válhatok valakivé.”**

És ezek után egy ilyen verset?! Bosszúból, mert amikor vérig sértett, magam sem tudtam, hogy mit csinálok, arcul csaptam a kesztyűmmel. Nem akartam, de az indulat... Már nem tűrhettem tovább az aljas sértegetéseit, az ízléstelen, féltékeny gyanúsítgatását, a megalázásomat. Közben ő volt az, aki fúvel-fával megcsalt. Vérig sértett, úgy provokált, szándékosan, ahogyan talán még soha.

(Felugrik, kiabál.)

Meg kell ölnöm magam, ezt a szégyent nem lehet, nem tudom elviselni! Ezek után kimenni az utcára, emberek közé, akik ismernek, és ujjal mutogatnak majd rám. Nézzétek, itt a nagy múzsa, aki soha nem is létezett! Aki egy senki...

Most! Most kell megölnöm magam! De nem lehet, mindenki itt nyüzsög körülöttem, Dodó, a húgom, a személyzet! Még hogy én senki vagyok, mert őfelsége a nagy költő már nem lát engem! Nem is létezem! *(Keserűen, gúnyosan kacag.)* Egyszer úgyis kiderül, hogy ki voltam!

Jó, ha nem hagytok meghalni, ráadásul a vallás is tiltja az öngyilkosságot, eltemetem magam élve. Nincs több bál, nincs több társasági élet, nincs több riviera. Halál van!

(Zene, Beethoven Holdfény szonátája, halkán, egyre erősödik, eközben Léda áll a színpad közepén megdermedve, mint egy szobor, előre, felfelé néz, arca rezzenéstelen. A zene lassan lehalkul, vége. Léda hirtelen jobbra kapja a fejét, mintha onnan beszélne hozzá valaki.)

Mit beszélés? Hogy ebből semmi sem igaz?!

(Szinte veszekszik valakivel, aki csak az ő hallucinációjában létezik.)

Mi az, hogy nem igaz, hogy élve eltemetem magam! Nem igaz, hogy visszavonultam!? Hogy merészelsz illet állítani? Nem mentem bálba, fogadásokra, nyilvános összejövetelekre? Mit kellett volna még tennem? Öltözködtem! Talán már az is bűn, hogy merészelttem divatos, márkás holmokban járni? Igen, elmentem színházba... jó, lóversenyen is voltam! Az a férfi...? Ne firtasd! Most már végképp nincs jogod... Te hagtál el! ...

Mi az, hogy belenyugodtam abba, hogy „lesenkiztél”! Talán kezdtem volna el viszontverset írni? Vagy újságcikkben közzétenni, hogy írhatok akármilyen „Elbocsátó szép üzenet”-et, részletezheted, hogy mennyire nem voltam, de a már kiadott versesköteteid dokumentálják az utókornak, hogy voltam, és ki voltam.

Az *Elbocsátó szép üzenet* szavai pedig nem mások, mint a vidéki újságíróból híres költővé vált, csapodár férfi mérhetetlen hiúságának hitvány szóvirágai. Bármit írhatok, nem tudsz kitörölni az életemből, a költészetedből, mert akkor az életműved tekintélyes részét kellene megtagadnod, megsemmisítened. Erre egy ilyen költőóriás, mint te, képtelen!

(Léda eddig jobbra beszélt, most diadalmasan, mint aki elégtételt vett, visszafordul előre, és ismét szoborként megmerevedik. A színpad lassan elsötétedik. Közben lassan beúszik egy gyászzene. Ahogy a színpad sötétedik, a zene úgy erősödik. A zene kb. 1 perc, amíg Léda átöltözik fekete ruhába, amit a darab elején viselt. Majd ahogy a zene halkul, a fény úgy erősödik. Közben Léda lassan bejön fekete ruhában a színpadra, beszélni kezd, a zene közben megszűnik.)

Szép temetésed volt, Bandi. Most már biztos, hogy halhatatlan leszel... szép volt a ravatalod a Nemzeti Múzeumban. Már amennyire egy ravatal... A búcsúztatásod méltó, az Operaház énekkara énekelt, Babits, Móricz mondott beszédet, és mások is. A nagy költőtársak mind ott voltak. Az iskolákban tanítási szünetet rendeltek el. Meg lehetsz elégedve, kitett magáért az ország!

De azért volt botrány is! Csinszkanak elment az esze! Ledobta a koszorúmat a sírodról. Tébolyult! Csak tán nem féltékeny?! Ó! Énrám! Énrám, akitől elszeregetett! De most már teljesen mindegy. Mindenki megbotránkozott. Én némán eljöttem, mintha észre sem vettem volna mindezt. Nem alacsonyodom le.

(Léda áll méltóságteljesen, de nem fennhéjázóan. Lassan elsötétül a szín, halkan szól Beethoven Holdfény szonátája. Lassan újra világos lesz, a zene még halkan szól. Léda a fotelban „fekszik”, fekete ruhában, ugyanabban a pózban, ahogyan a darab elején, amikor Bandi „vállára hajtva a fejét” elaludt. Most felébred. Nehézkészen feláll, odamegy az asztalhoz, felvesz egy dobozt, a fotelhoz viszi, visszaül, betakarózik. Közben zene. Levélborítékokat vesz ki a dobozból, szortírozza őket. A zene elhallgat.)

Drágaságom, én Roszszam. Az orvosok feladták. Nem tudnak meggyógyítani. Akartam, hogy mondják meg az igazat. Ők nem nagyon akarták, de látom, egyre kevesebb gyógyszert kapok. Most már csak egy valamiféle port. Szerintem az már semmire sem jó, csak hogy becsapjanak. Fájdalomcsillapítót, azt kapok. Azt mondták, holnaptól kórházba kell feküdnöm, morfiumot adnak, egészen kis adagban. Tudod, Mindenem, ez így szokott lenni a végén.

(Felveszi a borítékokat, átnézi a címzéseket.)

Azt hiszem, most már mindenkinek megírtam a búcsúlevelem... akinek akartam. Talán nem lehet mindenki velem az utolsó perceimben, akkor már el sem tudnám mondani azokat a búcsúszavakat, amiket most még képes voltam leírni. *(Felvesz egy levelet, olvassa.)*

„Kedves Révész, azt hiszem, már nem sok napom van hátra. Dodó is nehéz állapotban van miattam is, és a saját betegsége miatt is. Ezért magát kérem meg, hogy a levelem mellé csatolt, Bandi által nekem írott leveleket múzeumban helyezze el. Ez illik a nemzet költőjéhez.

(Zene halkán, a Holdfény szonátából, a szöveg után is folytatódik legalább fél v. egy percig.)

Bízom a gondosságában, lelkiismeretességében. Az általam lediktált emlékeket, ha már én nem leszek, kiadhatják, ha úgy ítélik meg, hogy annak valamilyen haszna lehet. Sok mindent megbeszéltünk már ez üggyel kapcsolatban, ezért most röviden írtam.

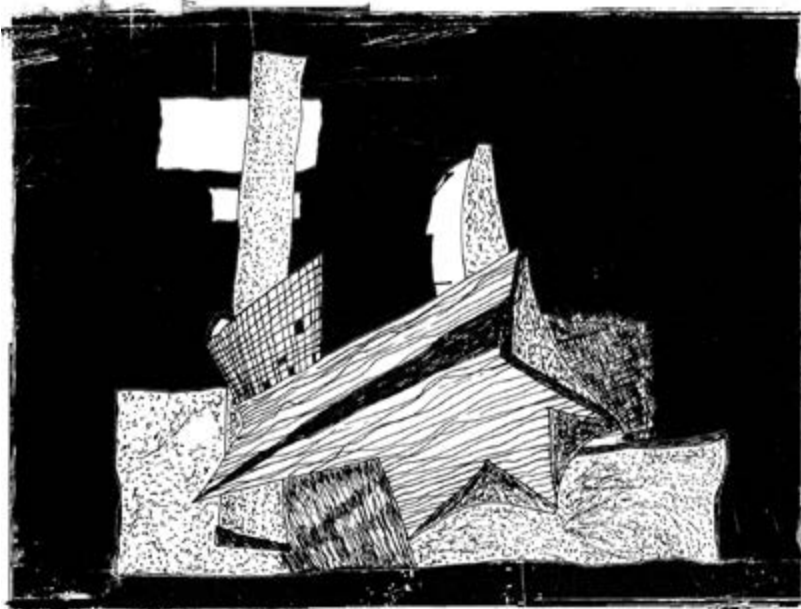
A jóisten áldja meg magát és családját. Jó szívvel emlékezzenek kettőnkre. Adél”

(Lassan, nehézkesen leül, igazgatja magán a kendőt, fölneéz messzire a levegőbe, kezét előrenyújtja.)

Gyere, Bandi, ülj ide mellém, fogd meg a kezem... most jó, gyere közelebb, a válladra akarom hajtani a fejem... nem akarom megvárni a morfiumot! Vigyél magaddal!

(Amíg beszél, a színpad lassan sötétedik, a szöveg végére felerősödik a zene, a beszéd végén lehunyja a szemét, már csak a szonáta szól, és lassan teljesen elsötétedik a színpad.)

Vége.

...ÉS FORMÁK 5. (FF L.)